

EBELİK ÖĞRENCİLERİNİN KLİNİK ORTAMLARDA AİDIYET DUYGUSU DENEYİMLERİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA

EXPERIENCES OF MIDWIFERY STUDENTS ON THE SENSE OF BELONGING IN CLINICAL SETTINGS: A QUALITATIVE STUDY

Evrım ÇELEBİ¹, Nuray KURT¹

¹ Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Elazığ, Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu araştırma ebelik son sınıf öğrencilerinin klinik ortamlardaki aidiyet duygusu deneyimlerini ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışma 2021-2022 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında, 35 ebelik son sınıf öğrencisi ile yürütülmüştür. Veriler yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmada temalar oluşturulmuş, verilerin analizi için içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır.

Bulgular: İçerik analizi sonucunda altı tema ve on bir alt tema belirlenmiştir. Birinci tema aidiyet duygusunun anlamıdır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu aidiyeti, bulunduğu ortamda rahat etmek olarak tanımlamıştır. İkinci tema kendini klinik ortamlara ait hissetmedir. Öğrenciler özellikle doğumhane, obstetri, jinekoloji servislerinde aidiyet duygusunu daha çok hissettiklerini ifade etmişlerdir. Üçüncü tema klinik ortamlarda aidiyet duygusunu geliştiren faktörlerdir. Öğrencilerin tamamına yakını kliniklerdeki ebelerin hemşirelerin ve doktorların, öğretici, destekleyici, güven verici ve saygılı yaklaşımlarının kendilerini kliniklere ait hissetmelerinde büyük etken olduğunu belirtmiştir. Dördüncü tema klinik ortamlarda aidiyet duygusunu engelleyen faktörlerdir. Öğrenciler olumsuz hemşire ve ebe tutumlarından etkilendiklerini belirtmişlerdir. Azarlanma korkusu, saygı duyulmaması, değer verilmemesi, iletişim kurmama ve yok sayma, sert ve yargılayıcı tavırlar bunlar arasındadır. Beşinci tema klinik ortamlarda aidiyet duygusu eksikliğinin yansımalarıdır. Öğrenciler kendilerini klinik ortama ait hissetmediklerinde staja devam etmek istemediklerini, motivasyonlarının düştüğünü, öğrenmelerinin olumsuz etkilendiğini ve bunun sonucunda hastalarla yeterince ilgilenemediklerini ve mesleki aidiyetlerini sorguladıklarını belirtmişlerdir. Altıncı tema klinik ortamlarda aidiyetlerini geliştirmek için önerilerdir. Öğrenciler; başta hemşire ve ebeler olmak üzere hastane çalışanlarının kendilerine karşı olumlu bir tutum içinde olmalarını, kendileriyle iyi iletişim kurmalarını, değer vermelerini, öğretici ve destekleyici olmalarını ve öğrencileri ekibin bir parçası gibi görmelerini istemektedirler

Sonuç: Sağlık ekibi üyelerinin öğrencilerle destekleyici ilişkiler kurması, eğitimcilerin öğrencileri uygulamaya teşvik etmesi ve klinik ortamlarda öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda gerekli düzenlemelerin yapılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Aidiyet, Ebelik, Klinik Uygulama, Nitel Araştırma

ABSTRACT

Objective: This study aims to determine the experiences of midwifery senior students on the sense of belonging in clinical settings, and determine the affecting factors.

Methods: The study was conducted using the qualitative research method with 35 midwifery senior students during the spring semester of the 2021-2022 academic year. The data were collected through semi-structured individual interviews. After creating the themes in the research, a content analysis technique was used for the analysis of the data.

Results: The first theme is the meaning of the sense of belonging. The vast majority of students defined belonging as being comfortable in their environment. The second theme is to feel belonging to clinical settings. The students in particular, their sense of belonging was higher in areas such as obstetrics, gynecology, and the delivery room. The third theme is the factors that improve a sense of belonging in clinical settings. Almost all the students stated that the approach of midwives, nurses, and physicians that instructive, supportive, reassuring, and respectful approaches are a big factor in making them feel that they belong to clinical settings. The fourth theme is the factors that hinder the sense of belonging in clinical settings. The students stated that they were affected by the negative attitudes of nurses and midwives. These include fear of being scolded, not respected, not being valued, ignored, and harsh and judgmental attitudes. The fifth theme is the reflections on the lack of a sense of belonging in clinical settings. Students when they did not feel that they belonged to the clinical setting, that they did not want to continue the internship, that their motivation decreased during the internship, that their learning was adversely affected, and that as a result, they could not provide care for the patients adequately and questioned their professional belonging. The sixth theme is recommendations for improving their belonging in clinical settings. Students want hospital staff, especially nurses and midwives, to have a positive attitude towards them, communicate with them, value them, be instructive and supportive, and see students as part of the team.

Conclusion: It can be suggested that healthcare team members establish supportive relationships with students, educators encourage students to practice, and make necessary arrangements in clinical settings in line with students' needs.

Keywords: Belonging, Clinical Practice, Midwifery, Qualitative Research

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Evrim ÇELEBİ, Dr.Öğr.Üyesi., Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Elazığ, Türkiye . **E-mail:** ecelebi@firat.edu.tr

Bu makaleye atf yapmak için / Cite this article: Çelebi E., & Kurt N. (2023). Ebelik Öğrencilerinin Klinik Ortamlarda Aidiyet Duygusu Deneyimleri: Nitel Bir Çalışma. *Gevher Nesibe Journal of Medical & Health Sciences*, 8(2),327-338. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7922563>

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre ebe; gebelik sırasında, doğumda ve doğum sonrası dönemlerde annelere gerekli bakım ve danışmanlığı sağlamak, normal doğumları kendi sorumluluğunda yaptırmak ve yeni doğan bakımını yapmak üzere eğitilmiş kişidir (WHO, 2018). Türkiye'de ebelik en eski kadın meslekleri arasında yer almaktadır. Önceleri usta-çırak ilişkisi ile öğrenilirken, 1800'lü yıllarda formal eğitime geçilmiş, 1996 yılında ise üniversitelerde dört yıllık lisans düzeyinde eğitim verilmeye başlanmıştır (Yücel ve ark. 2013). Ebelik eğitimin amacı, öğrenciye bilişsel, duyuşsal ve psikomotor boyutta temel bilgi, beceri ve tutum kazandırmaktır. Ebelik eğitimi, teorik ve klinik eğitim olmak üzere iki ana bileşenden oluşmaktadır. Klinik eğitim, ebelik müfredatının temel ve hayati bileşenleri arasındadır. Ebelik derslerinin yaklaşık yarısını kapsayan, belirli bilgi ve becerilerin öğrenilmesi için esas olan klinik eğitimde temel amaç, öğrencilerin mesleki yeterliliği için öğrenmenin en üst düzeye ulaşmasıdır (Esencan ve ark. 2018; Kars Fertelli, 2020). Öğrencilerin teorik bilgi ve mesleki becerilerini birleştirerek öğrenme fırsatı yakaladıkları öğrenme alanları ise klinik ortamlardır (Kurt ve Öztürk, 2019). Klinik ortamlarda uyum içerisinde, verimli ve güvenilir bir şekilde çalışmak için temel gerekliliklerden biri aidiyet duygusudur (Saadatbakht ve ark. 2019).

Aidiyet kavramı kelime olarak mensubiyet, ait olma ve ilişkin olma anlamına gelmekle beraber ait olunan şeyle bütünleşme, kendini ait hissetme anlamına karşılık gelir (Erözkan, 2020). Aidiyet duygusu aynı zamanda, bireyin bulunduğu ortamda kendine ait bir yerin varlığını bildiğinde, önem verdiği bireyler tarafından onaylandığında, sevildiğinde ve değer gördüğünde tepki olarak gelişen ve kişinin kendisi ile ortam arasındaki uyumlu kişisel veya profesyonel ilişkiyi yansıtan kişisel bir deneyim olarak tanımlanmaktadır (Albloushi ve ark. 2019; Erözkan, 2020). Maslow'un (1981) ihtiyaçlar hiyerarşisinde de fizyolojik ve güvenlik gereksinimlerinden sonraki aşama olarak, bireylerin gelişimsel süreçleri için diğer bireyler ile kurulan bağ ve kabul edilme hissi yani aidiyet duygusu gelmektedir.

Aidiyet duygusu, öğrencilerin klinik eğitimi için bir ön koşuldur. Aynı zamanda fiziksel ve ruhsal sağlık için gerekli bir kavram olarak da kabul edilmektedir (Aktürk ve ark. 2021). Öğrenciler etkin ve verimli bir öğrenme süreci için klinik ortamlarda aidiyet hissine ihtiyaç duymaktadır (Kurul ve ark. 2019). Öğrencilerin geliştirmiş olduğu aidiyet duygusu; artan benlik saygısı, öz yeterlik ve dayanıklılık, yüksek doyum düzeyi, güven, motivasyon, yüksek kaliteli bakım, olumlu klinik deneyim, ortam memnuniyeti, olumlu öğrenci-çalışan ilişkileri, öğrenci başarısı ve akademik başarı gibi nitelikleri güçlü bir şekilde desteklemektedir (Albloushi ve ark. 2019; Saadatbakht ve ark. 2019). Ancak kişi aidiyet duygusuna sahip olmadığında kendini yalnız ve reddedilmiş hissedecektir (Grobeck, 2016). Ebelik öğrencilerinin klinik ortamlara aidiyetini; bireysel farklılıkların yanı sıra sorumlu öğretim elemanı, ebe, hemşire, doktor, hasta, hasta yakını, sınıf/dönem arkadaşları ya da diğer kurumların/bölümlerin öğrencileri ile gerçekleşen olumlu etkileşim önemli ölçüde etkilemektedir (Günay ve Kılınc, 2018; Korhan ve ark. 2018; Kurt ve Öztürk, 2019; Saadatbakht ve ark. 2019). Aidiyet, sadece öğrenme süreci için değil ebelikte çalışma hayatına geçiş ve mesleki uyum süreci için de oldukça önemli bir kavramdır (St-Amand ve ark. 2017). Dolayısıyla lisans eğitimi boyunca ebelik öğrencileri bu açıdan da değerlendirilmelidir.

Aidiyet duygusunun hemşirelikte klinik öğrenmeyi etkilemede önemli bir faktör olduğu yapılan çalışmalarla gösterilmiştir (Albloushi ve ark. 2019; Dabirifard ve ark. 2016; Grobeck, 2016; Levett-Jones ve Lathlean, 2008; Liljedahl ve ark. 2016; Singer ve ark. 2022). Ancak ebelik lisans öğrencileri için bu konuda çok az şey bilinmektedir. Bu nedenle bu araştırma ebelik son sınıf öğrencilerinin klinik ortamlarda aidiyet duygusu deneyimlerini, klinik ortamlarda aidiyeti kolaylaştıran ve zorlaştıran faktörleri ve klinik ortamlarda aidiyet eksikliğinin yansımalarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini bir devlet üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesi ebelik son sınıfında okuyan 47 öğrenci oluşturmuş ve araştırmaya katılmayı kabul eden 35 öğrenci ile araştırma tamamlanmıştır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma verileri, 2021-2022 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında bir üniversitede öğrenim gören lisans öğrencilerine yönelik olarak yüz yüze olarak toplanmıştır.

Araştırmaya Dahil Edilme Ölçütleri

Araştırmaya katılmaya gönüllü olan ve ebelik bölümü son sınıfta eğitim gören öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmaya Dahil Edilmeme Ölçütleri

Araştırmaya katılmaya gönüllü olmayan öğrenciler araştırma dışında bırakılmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler 2021-2022 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında toplanmıştır. Görüşmeler katılımcı ile yalnız olarak bir odada gerçekleştirilmiştir. Görüşülen her bir katılımcıya analiz kolaylığı açısından bir kod numarası (K1, K2 ..) verilmiştir. Görüşmede öğrencilerin yaşı ve görüşme tarihi not alınmıştır. Beş öğrenci ile ön görüşme yapılarak sorulara son hali verilmiş ve bu öğrenciler araştırmaya dahil edilmemiştir. Görüşmeler esnasında veri kayıplarını önlemek amacıyla kayıt cihazı kullanılmış ve her bir katılımcıyla 5-20 dakika süren görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilere ses kaydının kullanım kolaylığı için tercih edildiği, verilerin yalnızca araştırmacılar tarafından kullanılacağı ve başka kişilerle paylaşılmayacağı açıklanmıştır. Ses kaydını kabul eden öğrencilerle görüşme yapılmıştır. Veriler doyum noktasına ulaştığında görüşmelere son verilmiştir. Konuya dair katılımcılardan edinilen bilgilerde tekrarların sıklık kazanması ve yeni bir bilginin ifade edilmemesi doyum noktası olarak kabul edilmiştir. Doyum noktası, araştırma problemine ilişkin yeterli bulguların ortaya çıktığı bir duruma işaret etmekte ve bu noktaya ulaşan araştırmacılara veri toplamaı durdurmaları önerilmektedir (Karaman, 2018).

Veri Toplama Aracı

Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla toplanmıştır. Literatür taranarak oluşturulan görüşme formunda; aidiyet duygusunun anlamı, öğrencinin klinik ortamlara kendisini ait hissetme durumu, klinik ortamlarda aidiyet duygusunu destekleyen ve engelleyen faktörler, klinik ortamlarda aidiyet duygusu eksikliği yaşandığında bunun sonuçları ve öğrencilerin klinik ortamlara kendilerini ait hissetmeleri için çözüm önerileri başlıklarından oluşan sorular yer almıştır (Albloushi ve ark. 2019; Grobecker, 2016; Karadağ ve ark. 2013; Levett-Jones ve ark. 2009; Saadatbakh ve ark. 2019).

Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan verilerin analizi için içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtları dinlenerek ham veriler yazılı metine dönüştürülmüştür. Yazılı metin birçok kez okunarak veriler kodlanmış, oluşturulan kodlar anlam bütünlüğüne göre gruplandırıldıktan sonra bu kodları temsil edecek temalar oluşturulmuştur.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmanın yürütüldüğü üniversitenin Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 10.02.2020 tarih ve 377579 sayı ile etik kurul onayı alınmıştır. Ayrıca fakülte dekanlığından da kurum izni alınarak çalışma yürütülmüştür. Öğrencilere çalışmanın amaçları açıklanmış, çalışmaya katılımın gönüllülük ilkesi ile olacağı, çalışmadan elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı, yalnızca bu çalışma için kullanılacağı konusunda bilgilendirilme yapılmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden sözlü ve yazılı onam alınmıştır. Araştırma Helsinki Deklerasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmadan elde edilen bulgular sadece araştırmanın yapıldığı bölgeye genellenebilir ve araştırma veri toplama araçlarının uygulandığı tarihlerde çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden elde edilen verilerle sınırlıdır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 22.25±1.24'tür. Araştırmada içerik analizi sonuçlarına göre altı tema ve bu temalara ilişkin on bir alt tema belirlenmiştir.

Tema 1. Aidiyet duygusunun anlamı

İlk tema aidiyet duygusunun anlamı olup bu tema altında; rahat hissetmek, ortamın bir parçası olmak ve kabul görmek alt temaları oluşturulmuştur.

Alt Tema 1: Rahat hissetmek

Öğrencilerin çoğunluğu aidiyet duygusunu bulunduğu ortamda kendisini rahat hissetmek olarak tanımlamıştır. Kendileri gibi davranabildikleri ortamlarda aidiyet duygusunun daha fazla olduğunu, daha mutlu ve verimli çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bunu bir öğrenci şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Kendimiz gibi hissettiğimiz, rahat hissettiğimiz ortamda girişimlerimizi çekinmeden yapabiliyoruz. Bu ortamlarda aidiyet duygusunu daha çok hissediyorum, daha huzurlu, mutlu ve istekli çalışıyorum” (K23)

Alt Tema 2: Ortamın bir parçası olmak

Öğrencilerin aidiyet duygusunun tanımını yaparken sıklıkla üzerinde durdukları ikinci konu ortamın bir parçası olduğunu hissetmek olmuştur. Öğrenciler ekibin bir parçası gibi görülmek istediklerini, fikirlerinin önemsenmesini ve bunun kendilerini çok motive ettiğini belirtmişlerdir. Örneğin:

“Orada kendimi bir stajyer gibi değil de, bir birey gibi, oranın bir çalışanı gibi ya da oraya yeni atanmış bir ebe gibi hissettiğimde kendimi de oraya ait hissediyorum” (K8) şeklinde belirtmiştir.

Alt Tema 3: Kabul görmek

Öğrenciler için klinikte çalışanlar ve hastalar tarafından kabul görmek, dışlanmamak aidiyet duygularını besleyen önemli bir bileşen olarak ifade edilmiştir. Kabul görmeyi:

“Bir yerde kabul görüyorsam oraya aitim demektir” (K13) şeklinde ifade etmiştir.

Tema 2. Klinik Ortamlara Aidiyet

İkinci tema klinik ortamlara aidiyettir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu kliniklere ve hastaneye göre değişiklik gösterse de kendisini klinik ortamlara ait hissettiğini belirtmiştir. Özellikle ebelik mesleğinin icra edildiği obstetri, jinekoloji ve doğumhane gibi alanlarda aidiyet duygusunu daha çok hissettiklerini belirtmişlerdir. Bunu şöyle ifade etmişlerdir:

“Mesleğim ile alakalı kliniklere daha çabuk uyum sağlıyorum ve kendimi oraya daha çok ait hissediyorum, klinikteki ebelerle, hemşirelerle iletişimim de daha rahat oluyor. Kendi alanımda daha çok bilgi sahibi olduğum için daha çabuk uyum sağlıyorum. Çünkü bildiğimiz şeyleri daha kolay uygulayabiliyoruz. Diğer kliniklerin farklı işleyişi olduğu için ve buralarda stajımız kısa süreli olduğundan uyum sağlayamıyoruz” (K35).

Ebelik son sınıf öğrencileri klinik uygulamalarını üniversite hastanesi ve şehir hastanesinde yapmaktadırlar. Öğrenciler klinik aidiyetin hastaneye göre değişiklik gösterdiğini sıklıkla ifade etmişlerdir. Örneğin bir öğrenci:

“Üniversite hastanesine kıyasla şehir hastanesine kendimi daha fazla ait hissediyorum. Çünkü orada öğrenci olarak sadece biz vardık. Bir süre çalıştıktan sonra öğrenci gibi değil de oranın bir çalışanıymış gibi hissettik. Çünkü hemşireler, ebeler ve doktorlar bize daha fazla özen gösterdiler, bize çok iyi davrandılar. Üniversite hastanesinde öğrenci olarak çok kalabalık olduğumuz için ebe ve hemşireler de bizimle çok fazla ilgilenemiyor ve kendimi oraya ait hissedemiyorum” (K6) demiştir.

Bir başka öğrenci ise:

“Şehir hastanesinde daha çok uygulama yaptığımız için oraya kendimizi daha çok ait hissediyoruz. Ama üniversite hastanesinde ebe öğrencilerin yapması gerekenleri asistanlar yapıyor bu yüzden bize pek uygulama fırsatı kalmıyor. Şehir hastanesinde ebelik görevimi daha iyi yaptığımı düşünüyorum ama üniversite hastanesinde öyle değil” (K26) demiştir.

Bir diğer öğrenci ise:

“Üniversite hastanesinde fazlalık gibiyiz ama şehir hastanesinde daha fazla değer görüyoruz. Stajlarda kendimi oraya daha çok ait hissettim” (K34) ifadelerini kullanmıştır.

Tema 3. Klinik ortamlarda aidiyet duygusunu geliştiren faktörler

Üçüncü tema klinik ortamlarda aidiyet duygusunu geliştiren faktörlerdir. Bu faktörler klinik ortama ait faktörler (dışsal faktörler), öğrencinin kendisine ait (içsel faktörler) faktörler olmak üzere iki alt temada ele alınmıştır.

Alt Tema 1: Klinik ortama ait faktörler

Klinik ortama ait faktörler; klinikte çalışanların (hemşire, ebe ve doktorların) tutumu, eğitimcilerin tutumu, hastaların tutumu ve fiziksel koşullarla ilgili faktörler başlıklarında ele alınabilir.

Klinikte çalışanların (hemşire, ebe ve doktorların) tutumu: Öğrencilerin tamamına yakını kliniklerdeki ebelerin, hemşirelerin ve doktorların, öğrencilere olan yaklaşımının kliniklerdeki aidiyet duygusunun gelişiminde en önemli faktör olduğunu, destekleyici, güven verici, kabullenici ve saygılı yaklaşımların büyük etken olduğunu, öğretici tutumların özgüvenlerini geliştirdiğini belirtmişlerdir. Öğrenciler çalışanlarla olumlu bir iletişim süreci yaşamak istemekte ve mesleğin bir üyesi gibi görülmek istemektedirler. Bu konuda öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

“Klinik ortamlarda aidiyet duygumu geliştiren en önemli şey kesinlikle oradaki ebeler hemşireler ve doktorlardır. Bana kliniğin bir çalışanı gibi davranırlarsa oraya daha iyi adapte olurum. Ama orada bir fazlalıkmişim gibi davranırlarsa aidiyet hissedemem.” (K3).

“Ebe, hemşire ve doktorlar bize bir şeyler öğretebiliyorlarsa klinik ortama daha iyi uyum sağlayabiliyorum. Çalışanların bilmediğimiz bir soru olduğunda güler yüzlü bir şekilde açıklamaları, uygulama fırsatı vermeleri ya da eğer bir uygulamayı yapamıyorsak yardım etmeleri çok önemli. Genel olarak çalışma ortamı uyumlu olunca kendimi kliniğe daha ait hissediyorum ve işimi severek yapıyorum” (K23).

“Oradaki sağlık çalışanlarının davranış ve tutumları aidiyetimi etkiliyor. Staja gittiğimizde çalışanların bize hoş geldin demeleri, hastaların bizi istemediğinde oradaki ebe ve hemşirelerin bizi hastalara karşı korumaları ve savunmaları, bu durumda kendimizi oraya ait hissediyoruz. Uygulamalarda azarlayıcı tutumlar yerine “gel uygulamaları birlikte yapalım” demeleri hoşumuza gider, bizi teşvik eder” (K17).

Eğitimcilerin tutumu: Öğrenciler klinik ortamlarda eğitimcinin ilgisi, desteği ve denetlemelerinin hem klinik aidiyeti kolaylaştırdığını hem de özgüven ve motivasyonlarını arttırdığını düşünmektedirler:

“Klinikte eğitimcilerimizin bizi sık sık denetlemesi özgüvenimizi artırıyor. Bir sorun olduğunda bizi desteklemeleri, yanımızda olmaları, bir uygulama yaparken bize öğretmesi, yalnız bırakmaması aidiyetimizi kolaylaştırıyor” (K1).

Hasta tutumları: Hastaların öğrenciye karşı olumlu tutumları, uygulama yapmak için fırsat tanınması ve güvenmeleri, öğrencinin motivasyonunda ve klinik aidiyetinde önemli etkenler olarak ifade edilmiştir:

“Hastaların yaptığımız uygulamalarda bizi onaylamaları, bizi bir çalışanmış gibi görmeler bizi kliniğe daha fazla ait kılar” (K14).

“Kendimi kliniğe ait hissetmemde hastaların rolü büyük. Hastaların bize karşı sıcak tutumları, bize minnettarlık hissetmeleri daha çok ait hissetmemi sağlıyor ve çalışma motivasyonumu artırıyor” (K18).

Fiziksel koşullar: Hastanenin fiziksel şartlarının iyi olması, öğrencilere ait alanların oluşturulması (giyinme odası ve eşya dolabı gibi), öğrenci sayısının az olması ve kliniklerde kalış süresinin uzun olmasının klinik ortamlardaki aidiyeti olumlu etkileyen faktörler olarak belirtilmiştir. Bunu:

“Şehir hastanesine gittiğimizde hemşireler bize ait bir oda veriyorlar, eşyalarımızı koyabiliyoruz. Bu bile kendimi oraya ait hissetmemi sağlıyor. Öğrenci sayısı da fazla olmadığı için daha çok uygulama yapabiliyoruz. Üniversite hastanesinde ise tam tersi. Bir odamız yok, eşyalarımız ortada kalıyor. Bazı klinikler çok kalabalık olduğu için az iş düşüyor ve öğrenemiyoruz” (K5) cümleleriyle anlatmıştır.

Alt Tema 2: Öğrencilerin kendisine ait (içsel) faktörler

Öğrencilerin öğrenme ve kendilerini geliştirme konusundaki çabaları da klinik aidiyeti güçlendiren faktörler arasında belirtilmiştir:

“Bilgi önemli. Bilgi eksikliği olduğu zaman doğal olarak çalışmıyorsunuz doğal olarak geri çekiyoruz kendimizi” (K2)

“Klinik aidiyetin daha çok benden kaynaklı olduğunu düşünüyorum. Öğrenmeye istekli olmamız lazım, sorup araştırmamız lazım. Daha çok şey bildiğimde kendimi daha çok ait hissedirim” (K16).

Tema 4. Klinik ortamlarda aidiyet duygusunu engelleyen faktörler

Bu faktörler olumsuz hemşire, ebe, doktor tutumları, olumsuz hasta tutumları ve kliniğin olumsuz fiziksel şartlarına ait faktörler olarak belirtilebilir.

Alt tema 1: Olumsuz hemşire, ebe, doktor tutumları

Öğrencilerin büyük çoğunluğu olumsuz hemşire ve ebe tutumlarından etkilendiklerini belirtmişlerdir. Azarlanma korkusu, saygı duyulmaması, değer verilmemesi, iletişim kurmama ve yok sayma, sert ve yargılayıcı tavırlar, çalışan ebe ve hemşirelerin öğrencilere özel işlerini ya da görevi dışındaki işleri yaptırılmaları bunlar arasındadır:

“Klinikte çalışanların iletişimi, davranış şekli etkili oluyor. Örneğin orada çalışan ebe, kargosunu almak için beni aşağı kata gönderdiği zaman kendimi oraya ait hissetmedim. Gereksiz ve özel işlerini yaptırılmalarını doğru bulmuyorum. Buna karşı koyduğumuz zaman da bizi şikayet eder korkusu oluyor” (K12).

Öğrenciler, öğretici olmayan hemşire ebe tutumlarının da klinik aidiyetlerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Bir öğrenci klinikte yaşadığı bir olayı örnek vermiştir:

“Geçen dönem jinekoloji servisinde staj yaparken hemşire hanımla bir diyalogumuz oldu. Ben daha önce sezaryen pansumanı yapmamıştım. Ebe bana “sezaryen pansumanı hiç yaptın mı?” diye sordu. Ben de hiç yapmadığım için “bilmiyorum” dedim. Bana gelip göstermek yerine 2-3 cümle kurdu. “Gidip açıp sileceksin, geleceksin” dedi, gelip hiç kontrol bile etmedi. Beni öyle gönderdi, tek başıma yaptım ama gelip gösterebilirdi. Gelip bir gözlemleyebilirdi. Hasta başında bana öğretebilirdi ama öyle yapmadı. Genellikle kendi çabalarımızla bir şeyler öğreniyoruz. İlaç hazırlamayı da kendi başımıza yaptık, gelip kontrol etmediler” (K28).

Bazı öğrencilerin yaşadıkları olumsuz olaylar nedeniyle uygulama alanlarında öğrencinin okuduğu bölüme göre ayrımcılık yapıldığını düşünmektedirler. Bu olumsuz deneyimlerin aidiyet geliştirmelerini olumsuz etkilediğini bir öğrenci şöyle anlatmıştır:

“Ben Kadın Doğum Polikliniği'nde staj yaparken orada bulunan hemşireler ve personeller ile küçük bir yemek etkinliği yapıldı. Bir tane intörn doktor vardı, o yemeğe çağrıldı ama ben çağırılmadım. Aynı şekilde orada bir personel abla vardı hala aklımdadır, çıkan hasta AIDS'miş ve ben bilmiyordum. Personel abla da ortamı temizliyordu, çarşafli katlarken acele ettim biraz, personel bana bir bağırdı, hiç kimseye bağırmayacağı şekilde bana bağırdı, oradaki intörn doktora asla öyle bir muamele yapamazdı ama bana yapıldı. O yüzden bize karşı negatif bir ayrımcılık yapılıyor, tıp öğrencilerine karşı böyle şeyleri hiç görmüyoruz” (K1).

Alt Tema 2: Olumsuz hasta tutumları

Öğrenciler, hastaların kendilerine güvenmemesi ve bu nedenle uygulamalara izin vermemeleri gibi olumsuz hasta tutumlarının klinik aidiyetlerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Bir öğrenci bunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Öğrenci olduğumuz için hastaların bizi kabul etmemesi, istememesi olumsuz etkiliyor. “Sen öğrencisin yapmanı istemiyorum” diyebiliyorlar. Örneğin doğum esnasında hastaların “O stajyer, O da mı gelecek? O gelmesin gibi” ifadelerde bulunması yaptığımız işlemlerde bizi tedirgin ediyor, aidiyetimi olumsuz etkiliyor” (K15).

Alt Tema 3: Kliniğin olumsuz fiziksel şartları

Kliniklerde öğrenci sayısının fazla olması, ebelikle ilgili olmayan kliniklerde staj yapmak, kliniklerde kalış süresinin kısa olması ve sık yer değiştirmek, öğrencilere ait alanların (örneğin giyinme odası ve eşya dolabı gibi) olmayışı verilen diğer cevaplar arasındadır. Örneğin:

“Kliniğe ilk geldiğimizde eşyalarımızı koymak için küçük bir oda verilmişti ertesi gün geldiğimizde odanın kapısını kilitli olduğunu gördük. Nedenini sorduğumuzda odaya giremezsiniz, odayı kullanamazsınız gibi ifadeler kullanıldı. Neden kullanamayacağımızı sorduğumuzda da sebebinin temizlikçilerin o odayı da temizlemek zorunda kalmaları olduğunu öğrendik. Kısa bir süre sonra belki de onlarla aynı yerde çalışacağız, bu durum bizi çok üzdü ve eşyalarımız ortada kaldı. Kendimizi değersiz hissettik” (K19).

Tema 5. Klinik ortamlarda aidiyet duygusu eksikliğinin yansımaları

Öğrenciler kendilerini klinik ortama ait hissetmediklerinde mutsuz olduklarını, staja devam etmek istemediklerini, stajda verimlerinin düştüğünü, öğrenmelerinin olumsuz etkilendiğini ve bunun sonucunda hastalarla yeterince ilgilenememe, içine kapanma, hemşire, ebe ve hastalarla iletişimi azaltma gibi tepkiler verdiklerini ve mesleki aidiyetlerini sorguladıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda öğrencilerin ifadeleri şu şekildedir:

“İçime kapanırım. Eğer hemşireler ya da ebeler tarafından azarlanmışsam hastalarla iletişimi keserim ya da atılan olamam, cesaretim kırılır, çalışma azmim kırılır. Bence belirli bir süre sonra mesleğe yaklaşımım da olumsuz yönde olabiliyor” (K33).

“Staj bitsin istiyorum. Tek başıma kalıyorum, tek olabileceğim yere geçiyorum, işlerimi kendim tek başıma hallediyorum, içime kapanıyorum, iletişim kurmuyorum kimseyle, eğer kendimi oraya ait hissetmezsem” (K4).

“Yapılan işlemleri öğrenemiyorum hiçbir şey öğrenemiyorum. Bir şeyler için çabalamak içimden gelmiyor. O stajımın boş geçtiğini hissediyorum, kendimi bir şey öğrenememiş gibi hissediyorum. İlgi bekleyen psikolojileri iyi olmayan hastalara ilgi gösteremiyorum” (K7).

Bir öğrenci mesleği sorguladığını şu sözlerle anlatmıştır:

“Stajdan çıkmak istiyorum sürekli saate bakıyorum. Ait hissetmezsem bir an önce staj yerim değişsin istiyorum. Çok rahatsız olduğumda kendimi sorguluyorum “Acaba bu mesleği yapamayacak mıyım? Acaba çalışma hayatında da böyle olur mu? Çalışma hayatında da böyle olursa çıkıp gidemem” diyorum kendime. Bu tarz düşüncelerle kendimi sorguluyorum” (K30).

Tema 6. Klinik ortamlarda öğrencilerin aidiyetlerini geliştirmek için öneriler

Öğrencilerin sundukları çözüm önerileri ağırlıklı olarak hastane çalışanlarının olumsuz tutumlarının değiştirilmesiyle ilgilidir. Bunun yanı sıra hemşire ve hastaların uygulama için öğrencilere fırsat tanınması ve güvenmesi çözüm önerisi olarak ifade edilmiştir.

Alt tema 1. Klinik çalışanları ve hasta yaklaşımları ile ilgili öneriler

Başta ebe ve hemşireler olmak üzere çalışanların öğrencilere karşı olumlu bir tutum içinde olmalarını, öğrencilerle iyi iletişim kurmalarını, değer vermelerini, öğretici ve destekleyici olmalarını ve öğrencileri ekibin bir parçası gibi görmelerini istemektedirler. Konuyla ilgili olarak:

“Bence en önemlisi klinikte çalışan ebe ve hemşirelerin iletişimi düzgün kurmasıdır. Klinikteki bazı ebe ve hemşirelerin bize, temizlik personellerine, hastalara karşı bile davranışları hoş değil. Bizimle iletişim kurduklarında, öğretici olduklarında, onlara soru sorabildiğimizde, onlarla bir şey konuşabildiğimizde bize çok iyi geliyor. Bu durumda soru sormak için çekincelerimiz de azalıyor. Onlar bizim seviyemize indiğinde biz onlara daha çok öğretmen gözüyle bakıyoruz ve bizim için daha güzel oluyor. Üslup da çok önemli. Yapılacak işleri uygun bir dille söylemeleri aidiyet duygularımızın gelişmesini sağlar”(K11) ifadelerini kullanmıştır.

Hemşire tutumlarıyla ilgili olarak öğrencilerin ifade ettiği bir diğer öneri:

“Hemşire ve ebeler öğrencilerle daha çok ilgilenmelidir. Siz bilmezsiniz yapamazsınız dediklerinde daha çok kendimizi geri çekiyoruz, uzak duruyoruz. Hastanın yanında bizi eleştirmeleri küçük düşürmelerinden de rahatsızlık duyuyorum, bu yapılmamalı. Hastaların yanında bizi uyarmamalılar, Böyle durumlarda hastalar ikinci kez odalarına gittiğimizde siz gidin hemşireler gelsin diyorlar bizi istemiyorlar” (K20) şeklindedir.

Öğrenciler hastaların uygulama için fırsat tanınmalarını istemektedir:

“Hastaların gelecekteki bakımlarını bizim vereceğimizi düşünerek yapılan uygulamalara izin vermeleri gerekir” (K13).

Alt tema 2. Fiziksel şartlarla ilgili öneriler

Kliniklerde öğrencilere ait bir alan oluşturulması (giyinme odası, eşya dolabı gibi), kliniklerde kalış süresinin uzun olması, kliniklerdeki öğrenci sayısının azaltılması, çalışan hemşire ve ebeler öğrencilerin klinikteki görevleri ve amaçlarıyla ilgili bilgi verilmesi, angarya işleri için öğrencilerin kullanılmaması ve sorumlu öğretim elemanı tarafından daha sık takip edilme ve desteklenme diğer öneriler arasındadır. Bunu öğrenciler şöyle ifade etmiştir:

“Belki bunu çok söyleyen oluyordur ama biz gittiğimiz zaman bir oda bile verilmiyor bize. Ama bir tane oda bize ayrılabilir, eşyalarımızı oraya koyabiliriz. Bence bu bile insanda bir aidiyet hissi uyandırır. Mesela üniversite hastanesinde yemek bile verilmiyor ve sürekli sorun çıkarıyorlar. Bu sorun da çözülmeli” (K27).

“Öncelikle öğrenci sayısı azaltılmalı, bütün iş yükünün stajyerlere verilmesi doğru değil. Ayrıca bir servisteki staj süresi uzatılabilir” (K24).

Alt tema 3. Öğretim elemanı ve öğrenci ile ilgili öneriler

Öğrencilerin öğretim elemanı ve öğrencilerle ilgili önerileri şu şekildedir:

“Hocalarımızın staj yaptığımız kliniklerdeki ebe ve hemşireler ile görüşülmesi gerektiğini düşünüyorum. Oraya hemşirelerin ihtiyacı olduğu için değil de bizim öğrenmek için gittiğimiz bilincinde olmaları gerektiğini düşünüyorum. Bu konularda oradaki ebe ve hemşirelere bilgilendirme yapılmalı” (K21).

“Öğrencilerin daha sık takip edilmesi lazım. Bazı hemşireler, arkadaşlarımızı kendi özel işlerinde de çalıştırmışlardı ama hocalarımız geldiği zaman böyle şeyler yapamazlar” (K29).

“Öğrencilerin öncelikle kendilerini geliştirmeleri gerekir. Öğrencilerin çabalaması, bilgi olarak donanımlı olması gerek ki kendini eksik hissetmesin” (K32).

TARTIŞMA

Aidiyet duygusunun anlamı

Klinik öğrenme ortamında aidiyet, hemşirelik öğrencilerinin olumlu öğrenme deneyimlerine ve artan memnuniyetlerine katkıda bulunan önemli bir kavramdır (Singer ve ark. 2022) ve bu durum ebelik öğrencileri için de geçerlidir. Baumeister ve Leary (2017), insanların temelde ve yaygın bir şekilde ait olma ihtiyacı tarafından motive edildiğini iddia eder. Araştırmaya katılan ebelik öğrencileri de rahat hissetmenin, ortamın bir parçası olmanın ve kabul görmenin aidiyet için belirleyici faktörler olduğunu belirtmişlerdir.

Klinik ortamlara aidiyet

Klinik uygulama alanları, öğrencilerin teorik bilgi ve mesleki becerilerini birleştirerek öğrenme fırsatı yakaladıkları eğitim ortamlarıdır (Kurt ve Öztürk, 2019). Aidiyet duygusunu eğitim ortamlarında yaşayan öğrenciler, eğitim faaliyetlerinde daha aktif ve motive olurlar. Oysa aidiyet duygusu eksikliğinin, öğrencilerin motivasyonlarını ve öğrenmelerini olumsuz bir şekilde etkilediği bildirilmiştir (Kim ve Park, 2011). Araştırmaya katılan öğrenciler uygulama yapılan hastanelere göre farklılık gösterse de kendilerini klinik ortamlara ait hissettiklerini belirtmişlerdir. McKenna ve arkadaşlarının (2013) çalışması, lisans ebelik öğrencilerinin klinik uygulama ortamlarında genel olarak kendilerini rahat hissettiklerini ve bir aidiyet duygusu yaşadıklarını belirlemiştir. Dabirifard ve ark. (2016) tarafından yapılan bir çalışmada lisans hemşirelik öğrencilerinin klinik ortamlara aidiyetleri orta düzeyde bulunmuştur.

Klinik ortamlarda aidiyet duygusunu geliştiren faktörler

Mesleki eğitimin başarısı büyük ölçüde klinik deneyimlere ve pozitif bir klinik öğrenme çevresine bağlıdır. Öğrenciler klinisyen meslektaşları tarafından desteklendikleri ve kabul gördükleri oranda eğitim ortamından doyum sağlamakta, mesleki sevgi ve bağlılığı artmakta, kendilerini ekibin bir üyesi olarak algulamakta, motivasyonları ve öğrenme istekleri artmaktadır (Alparslan 2017). Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamına yakını kliniklerdeki ebelerin, hemşirelerin ve doktorların, öğrencilere olan yaklaşımının kliniklerdeki aidiyet duygusunun gelişiminde en önemli faktör olduğunu, destekleyici, güven verici, kabullenici ve saygılı yaklaşımların ve öğretici tutumların özgüvenlerini geliştirdiğini belirtmişlerdir. Levett-Jones ve ark. (2009), hemşirelik öğrencilerin klinik ortamlara ait olma algılarının, klinik personelin öğrencilere karşı ne kadar anlayışlı olduğu, hemşireler ve diğer ekip üyeleri tarafından işlemlere ne ölçüde dahil edildikleri ve personelin öğrenci rollerine ne kadar değer verdiği ile ilgili olduğunu bulmuştur. Sedgwick ve Rougeau (2010) çalışmalarında, öğrenme ihtiyacını karşılayan ve hemşirelik ekibine katkıda bulunma fırsatı verilen öğrencilerin aidiyet duygusu ve öz saygı geliştirdiklerini, hemşirelik ekibiyle destekleyici ilişkiler kurma fırsatına sahip olmayan öğrencilerin klinik ortamlara uyum sağlamakta zorlandıkları belirtilmiştir. McCoy ve arkadaşlarının (2013) bulguları, aidiyet duygusu için öğrenciye ekibinin bir üyesi gibi davranmanın gerekli olduğunu göstermiştir. Bu nedenle ebelik öğrencilerinde aidiyet duygusu geliştirmek kritik öneme sahiptir. Hemşirelerin/ ebelerin öğrencilere saygı duyması ve onları hoş karşılaması öğrencinin aidiyet duygusunu kolaylaştıracaktır.

Klinik uygulamalar sırasında eğitimci ve öğrenci arasında daha yoğun, bire bir ve gerçeğe daha yakın bir etkileşim oluşmaktadır. Bu nedenle stajyer öğrencilerin kendilerine rol modeli olarak

görecekları eğitimcinin davranış özellikleri klinik öğrenmeyi olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir (Eskimez ve ark. 2005). Araştırmamızda öğrenciler, klinik ortamlarda eğitimcinin ilgisi, desteği ve denetlemelerinin hem klinik aidiyeti kolaylaştırdığını hem de özgüven ve motivasyonlarını arttırdığını düşünmektedirler. Smedley ve Morey'in (2010) çalışmasında öğrenciler, olumlu bir öğretmen-öğrenci ilişkisinin ideal bir klinik ortamı yaratmada en önemli faktör olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir. Licqurish ve Siebold (2008) çalışmalarında, ebe eğitimcilerin öğrencileri güçlendirici, cesaretlendirici ve destekleyici yaklaşımlarının öğrencilerin öğrenmelerine katkıda bulduklarını belirtmektedir.

Klinik uygulamalar öğrencilerin hasta ve aileleri ile iletişim kurma kapasitelerini geliştirerek, problem çözme, doğru karar verme ve kendini anlama yeteneklerinin gelişmesine olanak sağlar (Eskimez ve ark. 2005; Grobecker, 2016). Araştırmada hastaların öğrenciye karşı olumlu tutumları, uygulama yapmak için fırsat tanınması ve güvenmeleri, öğrencinin motivasyonunda ve klinik aidiyetinde önemli etkenler olarak ifade edilmiştir.

Araştırmada hastanenin fiziksel şartlarının iyi olması, öğrencilere ait alanların oluşturulması (öğrenci odası, eşya dolabı gibi), öğrenci sayısının az olması ve kliniklerde kalış süresinin uzun olmasının klinik ortamlardaki aidiyeti olumlu etkileyen faktörler olduğu belirtilmiştir. McKenna ve ark. (2013)'nın, Gilmour ve ark. (2013) çalışmalarda kliniklerde kalış süresi arttığında öğrencilerin, iletişimlerini geliştirmek için daha fazla zamanları olduğu için personel tarafından daha fazla tanındıkları, ekibe dahil edildikleri ve bir gruba ait olma duygusunu geliştirdikleri bildirilmiştir.

Klinik ortamlarda aidiyet duygusunu engelleyen faktörler

Uygulama yapılan kliniklerde görevli hemşire ve ebelerin bilinçli, deneyimli, mesleki yönden donanımlı olmaları ve olumlu rol modeli olması önemlidir. Uygulamalar sırasında öğrencinin yönlendirilmeye, desteklenmeye ve bu desteği hissetmeye ihtiyacı vardır (Karadağ, 2013). Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu olumsuz hemşire ve ebe tutumlarından etkilendiklerini belirtmişlerdir. Azarlanma korkusu, saygı duyulmaması, değer verilmemesi, iletişim kurmama ve yok sayma, sert ve yargılayıcı tavırlar, çalışan ebe ve hemşirelerin öğrencilere özel işlerini ya da görevi dışındaki işleri yaptırılmaları bunlar arasındadır. Yapılan çalışmalarda hemşirelik öğrencilerinin kliniklerde yaşadıkları herhangi bir sorunda hemşirelerden her zaman destek göremedikleri (Karadağ ve ark. 2013), ekibin kendilerini benimsemedikleri (Alparslan ve ark. 2017), hemşirelerle kliniklerde iletişim sorunları yaşadıkları (Öztürk ve ark. 2013), hemşirelerin öğrencileri hemşirelik dışı işlerde kullandıkları (Keser ve ark. 2008) ve bu durumun öğrencilerde strese neden olduğu (Öner Altıok ve Üstün, 2013) bildirilmiştir. Bu çalışmalar araştırma bulgumuzu destekler niteliktedir.

Hastaneye yatmak bireyler için alıştıkları ortamlardan uzak, bilinmezliklerle dolu, yabancı ve ürkütücü deneyimlerdir. Hasta yapılması gereken girişimleri reddedebilmekte ve deneyimli kişiler tarafından yapılmasını isteyebilmektedir. Bu durum öğrencilerin uygulama yapma imkanını azaltabilmektedir (Polat ve ark. 2018). Araştırmaya katılan öğrenciler, hastaların kendilerine güvenmemesi ve bu nedenle uygulamalara izin vermemeleri gibi olumsuz hasta tutumlarının klinik aidiyetlerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalarda da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Hakverdioğlu Yönt ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında hastaların yarısından fazlası öğrencilerin soru sormasını, dinlemesini, günlük bakımlarını yapmalarını yüksek oranlarda isterken, enjeksiyon, kan alma ve damar yolu açma gibi invaziv girişimlerde uygulama yapmalarını daha düşük oranlarda istedikleri saptanmıştır. Aydın ve Argun (2010) çalışmasında, öğrenciler hastalara yeterince girişim yapma imkânı bulamadıklarını belirtmişlerdir.

Optimal bir klinik öğrenme ortamı, öğrencilerin mesleki gelişimi üzerinde olumlu bir etki sağlar. Araştırmaya katılan öğrenciler, kliniklerde öğrenci sayısının fazla olması, ebelikle ilgili olmayan kliniklerde staj yapmak, staj yapılan kliniklerde kalış süresinin kısa olması ve sık yer değiştirmek, öğrencilere ait alanların (örneğin eşya dolabı ve giyinme odası gibi) olmayışının aidiyet duygusu geliştirmelerini engellediğini bildirmişlerdir. Karaöz (2003), uygulama alanlarında öğrenciler ve eğitimciler için, kütüphane, toplantı odaları, eşyalarını bırakabilecekleri odalar ve yemek olanaklarının yeterince sağlanamadığı belirtirken, Taşcı'nın (2006) çalışmasında öğrenciler klinik uygulama alanında seminer odası, giyinme ve dinlenme odası vb. alanların yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Alparslan'ın (2017) çalışmasında ebelik öğrencilerinin tamamına yakını hastanelerin öğrencilerin fiziksel ihtiyaçlarına cevap vermediğini belirtmişlerdir.

Klinik ortamlarda aidiyet duygusu eksikliğinin yansımaları

Klinik öğrenme ortamı iyi planlanmamış, destekleyici olmayan, mesleki negatif mesajlar içeren özelliklere sahip olduğunda öğrenci mutsuz, isteksiz olmakta, dersin ve eğitim programının gerektirdiği uygulama hedeflerine ulaşmada güçlük yaşamaktadır (Akman ve ark. 2019; Elçigil ve Sarı, 2011). Araştırmada öğrenciler kendilerini klinik ortama ait hissetmediklerinde mutsuz olduklarını, staja devam etmek istemediklerini, stajda verimlerinin düştüğünü, öğrenmelerinin olumsuz etkilendiğini ve bunun sonucunda hastalarla yeterince ilgilenememe, içine kapanma, hemşire, ebe ve hastalarla iletişimi azaltma gibi tepkiler verdiklerini ve mesleki aidiyetlerini sorguladıklarını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Albloushi ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında öğrenciler aidiyet eksikliği yaşadıklarında, zaman zaman hasta bakımına katılamadıklarını ve bunun da öğrenme deneyimlerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Yine yapılan çalışmalarda klinik ortamlara aidiyet duygusu eksikliği, öğrencinin klinik ortama yabancılaşmasına, öğrenme motivasyonunda azalmaya, mesleki roller konusunda kafa karışıklığına, düşük benlik saygısına, yeterlilik ve iş tatmininin azalmasına neden olup, öğrencilerin psikolojik ve fiziksel sağlığını olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir (Albloushi ve ark. 2019; Levett Jones ve Lathlean, 2008; Saadatbakht ve ark. 2019). Sonuç olarak klinik ortamlarda beklediği desteği göremeyen öğrenci hayal kırıklığı yaşayacak ve kliniklerde aidiyet duygusu geliştirmede zorlanacaktır.

Klinik ortamlarda öğrencilerin aidiyetlerini geliştirmek için öneriler

Öğrencilerin sundukları çözüm önerileri içerisinde öncelikli olarak hastane çalışanlarının öğrencilere karşı olumlu bir tutum geliştirmeleri ve desteklemeleri yer almaktadır. Bunun yanı sıra hastaların uygulama için öğrencilere fırsat tanınması, klinik ortamlarda öğrencilere ait alanların oluşturulması ve fiziksel şartların düzeltilmesi, eğitimi öğrenci etkileşiminin artırılması diğer çözüm önerileri arasındadır. Yapılan çalışmalarda da benzer şekilde öğrenciler hemşirelerden destek görmeyi (Karadağ ve ark. 2013), öğrenmelerine yardımcı olmalarını (Gözüm ve ark. 2000), paylaşımcı bir yaklaşım göstermelerini (Sönmez ve Kısacık, 2020), ekibin bir üyesi olarak görmelerini (Tosun ve ark. 2008) ve uygulamalara katılmaya teşvik etmelerini beklemektedirler (Kesgin ve ark. 2018). Öğrenciler aynı zamanda öğretim elemanlarının anlayışlı ve destekleyici olmasını (Tambağ ve ark. 2017), hastanelerdeki fiziksel şartların düzeltilmesini (giyinme ve seminer odası gibi) (Alparslan ve ark. 2017; Atasoy ve Sütütemiz, 2014) istemektedirler. Bu sonuçlar araştırma bulgularımızla uyumludur.

SONUÇ

Klinik ortamlar öğrencilerin pek çok mesleki deneyimi kazandığı ve aidiyet duygusunu geliştirdiği ortamlardır. Ancak klinik ortamlar çok boyutlu sorunlarla doludur. Bu araştırma ebek lisans öğrencilerinin klinik ortamlarda aidiyet duygusu deneyimlerini ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmış ve değerli verilere ulaşılmıştır.

Araştırmada ebek öğrencilerinin genel olarak, hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılan önceki çalışmalarla benzer aidiyet algıları bildirdikleri ve aidiyet duygusunu etkileyen faktörlerin birçoğunun hemşirelik öğrencilerinde ifade edilenlerle örtüştüğü bulunmuştur. Bu bağlamda başta hemşire ve ebeler olmak üzere sağlık ekibi üyelerinin klinik uygulamalarda öğrencilerle destekleyici ilişkiler kurması önemlidir. Benzer şekilde eğitimciler, öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarının farkında olmalı ve klinik uygulamalara katılmaları için öğrencileri teşvik etmelidir. Klinik ortamlarda öğrencilerin beklentileri ve ihtiyaçları doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak öğrenme ortamları desteklenmelidir. Ebek öğrencilerinde klinik ortamlara aidiyetin daha iyi tanımlanması için daha kapsamlı çalışmaların yapılması önerilebilir.

Teşekkür

Araştırmaya katılan tüm öğrencilerimize katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması Beyanı

Araştırmacılar, bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: E.Ç., Tasarım: E.Ç., Veri Toplama ve İşleme: E.Ç., N.K., Analiz ve Yorum: E.Ç., N.K., Literatür Taraması: E.Ç., N.K., Makale Yazımı: E.Ç., N.K., Eleştirel İnceleme: E.Ç.

Finansal Destek

Bu araştırma, kamu, ticari veya kar amacı gütmeyen sektörlerdeki herhangi bir finansman kuruluşundan özel bir hibe almamıştır.

KAYNAKLAR

- Akman, G., Baltacı, N., Metin, A., Benli, C. K., Doğan, N. G., Deniz, H. T., Kulakaç, Ö. (2019). Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Öğrenme Çevresine Yönelik Algıları. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 69-76.
- Aktürk, S. O., Kızılkaya, T., Çelik, M., Yılmaz, T. (2021). Ebelik Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Aidiyet Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler: Kesitsel Bir Çalışma. *Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 23-33.
- Albloushi, M., Ferguson, L., Stamler, L., Bassendowski, S., Hellsten, L., Kent-Wilkinson, A. (2019). Saudi female nursing students experiences of sense of belonging in the clinical settings: A qualitative study. *Nurse Education in Practice*, 35, 69-74.
- Alparslan, Ö. (2017). Ebelik ve hemşirelik öğrencileri gözüyle klinik uygulamalar, okul-hastane işbirliği. *Çağdaş Tıp Dergisi*, 7(4), 365-372.
- Atasoy, I., & Sütütemiz, N. (2014). "Bir Grup Hemşirelik Son Sınıf Öğrencisinin Hemşirelik Eğitimi İle İlgili Görüşleri", *FloranceNightingale Hemşirelik Dergisi*, 22 (2), 94-104.
- Aydın, M. F., Argun, M. Ş. (2010). "Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Hastane Uygulamalarından Beklentileri ve Karşılaştıkları Sorunlar" *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1, 209-213.
- Baumeister, R. F., Leary, M. R. (2017). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Interpersonal development*, 57-89.
- Dabirifard, M., Hasanvand, S., Salmani, N. (2016). Evaluation Level of Clinical Belongingness in Bachelor Nursing Students. *Education Strategies in Medical Sciences*, 9(1), 90-6.
- Elçigil, A., Sarı H.Y. (2011). Facilitating Factors in Clinical Education in Nursing. *DEUHYO ED*, 4 (2), 67-71.
- Erözkan, S. (2020). Üniversite öğrencilerinde aile aidiyetinin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarına etkisi. *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı. Tıpta Uzmanlık Tezi*, Edirne.
- Esencan, T. Y., Merih, Y. D., Erdek, F. Ö. (2018). Hastanede Öğrencilere Verilen Oryantasyon Eğitiminin Etkinliğinin Değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(1), 9-14.
- Eskimez, Z., Alparslan, N., Öztunç, G., Torun, S. Hemşirelerin Adana Sağlık Yüksekokulu Öğrencileri ve Öğretim Elemanlarının Klinik Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 8(3),30-39.
- Gilmour, C., McIntyre, M., McLelland, G., Hall, H., Miles, M. (2013). Exploring the impact of clinical placement models on undergraduate midwifery students. *Women and Birth*, 26(1), e21-e25.
- Gözüm, S., Ünsal, A., Kaya, A., Kaya, A., Ünlü, F. (2000). Hemşirelik Öğrencileri Gözüyle Klinik Hemşireleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 29-35.
- Grobecker, P. A. (2016). A sense of belonging and perceived stress among baccalaureate nursing students in clinical placements. *Nurse education today*, 36, 178-183.
- Günay U., Kılınç, G. (2018). The transfer of theoretical knowledge to clinical practice by nursing students and the difficulties they experience: A qualitative study. *Nurse Education Today*, 65, 81–86.
- Hakverdioğlu-Yönt, G., Zehirlioğlu, L., Akın-Korhan, E., Çevik, K. (2015). Hastaların öğrenci hemşirelerin uygulamasını kabul ettikleri hemşirelik girişimlerinin belirlenmesi. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*, 5, 34-45.
- Karadağ, G., Kılıç, S. P., Ovayolu, N., Ovayolu, Ö., Kayaaslan, H. (2013). Öğrenci Hemşirelerin Klinik Uygulamada Karşılaştıkları Güçlükler ve Klinik Hemşireler Hakkındaki Görüşleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 12(6), 665-672.
- Karaöz, S. (2013). Hemşirelik eğitiminde klinik değerlendirmeye genel bakış: Güçlükler ve öneriler. *DEUHYO ED*, 6 (3),149-158
- Kars Fertelli, T. (Ed.). (2020). Sağlık Profesyonellerinden İnsan Hayatına Bakış. Ankara: iksadyayinevi.com
- Keser, İ. K., Çalışkan, M., Keskin, T. Z., Gördebil, E. (2008). Ebelik ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin okul-hastane iş birliğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(4), 1-9.
- Kesgin, M. T., Bilgin, N. Ç., Ayhan, F. (2018). Opinions of nursing students about clinical practice: general practice course. *Social Sciences Studies Journal*, 4, 3805-3816.
- Kim, M., Park, S. Y. (2011). Factors affecting the self-directed learning of students at clinical practice course for advanced practice nurse. *Asian Nursing Research*, 5(1), 48-59.
- Korhan, E. A., Ceylan, B., Üstün, Ç., Kırşan, M. (2018). Hemşirelik öğrencileri gözüyle klinik alanda etik sorunlar. *Ege Tıp Dergisi*, 57(2), 75-81.

- Kurt, Ş., Öztürk, H. (2019). Hemşirelik Birinci Sınıf Öğrencilerinin Klinik Uygulama Yaşantıları: Günlük İncelemesi-Nitel Bir Araştırma. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 21(3), 104-116.
- Kurul, Ş., Turfan, E. Ç., Saydam, B. K., Soğukpınar, N. (2019). Ebelerin Mentorluk Uygulamasına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Life Sciences*, 14(1), 12-19.
- Levett-Jones, T., Lathlean, J. (2008). Belongingness: A prerequisite for nursing students' clinical learning. *Nurse education in practice*, 8(2), 103-111.
- Levett-Jones, T., Lathlean, J., Higgins, I., McMillan, M. (2009). Staff–student relationships and their impact on nursing students' belongingness and learning. *Journal of advanced nursing*, 65(2), 316-324.
- Licqurish, S., Seibold, C. (2008). Bachelor of Midwifery students' experiences of achieving competencies: The role of the midwife preceptor. *Midwifery*, 24(4), 480-489.
- Liljedahl, M., Björck, E., Kalén, S., Ponzer, S., Bolander Laksov, K. (2016). To belong or not to belong: nursing students' interactions with clinical learning environments—an observational study. *BMC medical education*, 16(1), 1-10.
- Maslow, A. H. (1981). *Motivation and personality*. Prabhat Prakashan.
- McCoy, M. A., Levett-Jones, T., Pitt, V. (2013). Development and psychometric testing of the Ascent to Competence Scale. *Nurse education today*, 33(1), 15-23.
- McKenna, L., Gilmour, C., Biro, M. A., McIntyre, M., Bailey, C., Jones, J., ... McLelland, G. (2013). Undergraduate midwifery students' sense of belongingness in clinical practice. *Nurse Education Today*, 33(8), 880-883.
- Öner Altıok, H., Üstün, B. (2013). The stress sources of nursing students. *Educational Sciences: Theory&Practice*, 13(2), 760-766.
- Öztürk H, Çilingir T., & Şenel P. (2013). Communication problems experienced by nursing students in clinics. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 93, 2227 – 2232.
- Polat, Ş., Erkan, H. A., Çınar, G., Doğrusöz, L. A. (2018). Bir üniversite hastanesinde klinik uygulama yapan öğrenci hemşirelerin uygulama alanlarına yönelik görüşleri. *Journal of Health and Nursing Management*, 5(2), 64-74.
- Saadatbakht, M., Ahmadi, A., Mehdizadeh Zare Ansari, A., Azizzade Forouzi, M., Jahani, Y. (2019). The Effectiveness of Group Counseling with Emphasis on Communication Skills on Midwifery Students' Sense of Belonging in Clinical Settings. *Strides in Development of Medical Education*, 16(1), e90362.
- Sedgwick, M. G., Rougeau, J. (2010). Points of tension: a qualitative descriptive study of significant events that influence undergraduate nursing students' sense of belonging. *Rural and Remote Health*, 10(4), 199-210.
- Singer, D. L., Baker, K. A., Sapp, A. (2022). Belongingness in undergraduate/pre-licensure nursing students in the clinical learning environment: a scoping review. *Nurse Education in Practice*, 64, 103422.
- Sönmez, M., Gürlek Kısacık, Ö. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin klinik hemşirelere ilişkin görüş ve beklentilerinin belirlenmesi, 3(7), 384-392.
- Smedley, A., Morey, P. (2010). Improving learning in the clinical nursing environment: perceptions of senior Australian bachelor of nursing students. *Journal of Research in Nursing*, 15(1), 75-88.
- St-Amand, J., Girard, S., Smith, J. (2017). Sense of Belonging at School: Defining Attributes, Determinants, and Sustaining Strategies. *iafor Journal of Education*, 5(2), 105- 19.
- Tambağ, H., Turan, Z., Can, R. (2017). Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Öğrenim Çevresi İle İlgili Görüşleri. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 33(1), 96-110.
- Taşcı, K. D. (2006). Hemşirelik öğrencilerinin doğum ve kadın hastalıkları hemşireliği dersi klinik uygulamasına yönelik değerlendirmeleri. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9 (3), 52-61.
- Tosun, N., Oflaz, F., Akyüz, A., Kaya, T., Yava, A., Yıldız, D., Akbayrak, N. (2008). Hemşirelik Yüksek Okulu öğrencilerinin intörn eğitim programından beklentileri ile program sonunda kazanım ve önerilerinin değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 50(3), 164-171.
- WHO (2018). "Midwifery." Erişim Tarihi: 23.11.2022, Erişim adresi: <http://www.who.int/topics/midwifery/en/>
- Yücel, U., Ekşioğlu, A., Demirelöz, M., Baykal Akmeşe, Z., Çakır Koçak, Y., Soğukpınar, N. (2013). Profile analysis of post graduate education of midwifery in Turkey. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 1342- 1354.